

УДК 336.717.1

О. В. Костюнік,
к. е. н., доцент кафедри фінансів, обліку та аудиту, Національний авіаційний університет
В. В. Побережна,
студентка, Національний авіаційний університет

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ БЕЗГОТІВКОВИХ ГРОШОВИХ КОШТІВ В УКРАЇНІ

O. Kostyunik,
candidate of economic science, associated professor
of finance, accounting and auditing, National Aviation University
V. Poberezhna,
student, National Aviation University

BASIC PROBLEMS OF ORGANIZATION OF NON-CASH FUNDS IN UKRAINE

У статті розглянуто основні проблемні питання організації безготівкових грошових коштів на підприємствах України такі, як зниження платоспроможності підприємств, порушення грошового та товарного обігу, відсутність своєчасного здійснення платежів між суб'єктами господарювання. Висвітлено неефективність механізмів функціонування форм безготівкових грошових коштів та особливості організації безготівкових розрахунків в Україні з використанням спеціальної форми для здійснення самого платежу. В результаті проведених досліджень також виявлено основні принципи та вимоги для ефективно організації і розвитку безготівкових грошових коштів, що є вагомим передумовою для стабільного розвитку економіки держави, сформовано ефективний механізм здійснення безготівкових грошових коштів між різними господарюючими суб'єктами та встановлено шляхи покращення організації обліку безготівкових розрахунків.

In the article the basic problems of non-cash in the economy of Ukraine, namely reducing the solvency of, breach commodity and currency, lack of timely payments between economic entities. Deals with the mechanisms of inefficiency modes of payment and characteristics of non-cash in Ukraine using a special form of payment to make. As a result of the research also revealed the basic principles and requirements for effective organization and development of non-cash, which is an important prerequisite for sustainable economic development of the state, formed an effective mechanism of non-cash between different business entities and found ways to improve the accounting of non-cash payments.

Ключові слова: безготівкові розрахунки, об'єкт безготівкових грошових коштів, бухгалтерський облік, податковий облік.

Key words: non-cash payments, the object of non-cash, accounting, tax accounting.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

У сучасних умовах існування підприємств та стрімкого розвитку електроніки, технічного забезпечення і мережі інтернет стало знач-

но простіше виконувати розрахунки і перекази коштів за допомогою новітніх технологій. Економічні процеси, що відбуваються на підприємствах України визнають важ-

ливність та доцільність використання грошових коштів для здійснення суб'єктами підприємництва в Україні фінансово-господарської діяльності.

Особливу увагу приділяється організації безготівкових грошових коштів у господарському обороті, оскільки від неї залежить продуктивність функціонування кожного суб'єкта підприємницької діяльності та економіки в цілому.

Організація обліку безготівкових грошових коштів повинна забезпечувати необхідні умови для спільного контролю договірних відносин між постачальниками і покупцями, а також дотримання умов контролю банківськими установами за правилами розрахунків відповідно до чинного законодавства України.

Для оптимального механізму функціонування підприємства і виявлення в сучасних умовах проблем організації, важливу роль відіграє ефективне управління грошовими потоками.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Використання безготівкових грошових коштів у наш час є досить актуальним та являється зручним способом для здійснення платежів на великих відстанях без ризиків втрати клієнтами коштів. Проблеми організації безготівкових грошових коштів досліджувалися як українськими, так і зарубіжними вченими, серед яких: Н.А. Куфакова, М.М. Агаркова, Ю.А. Ровинський, Л.К. Воронова, Л.Г. Єфімова, А.О. Селіванова, Н.І. Хімічева, Б.М. Іванова, Я.А. Гейвандова, А.М. Гуляєва, М.С. Матрохіна, М.П. Кучерявенко, О.П. Орлюко, Є.О. Алісова, Н.С. Дубенко, О.М. Євремів, О.В. Міняйл, А.І. Савлук, М.Ф. Пуховкіна, М.В. Ніконова, Н.Н. Фищенко та інші [6].

Зважаючи на швидкий глобальний вплив на окремі підприємства та економіку держави в цілому, можна помітити, що недостатньо розглянуто питань, що пов'язані із формуванням в обліковій системі підприємства інформації, та проблеми вирішення організації безготівкових коштів.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є визначення та дослідження основних проблем організації безготівкових розрахунків на підприємствах України, а також знаходження основних шляхів вдосконалення обліку грошових коштів.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Безготівкові грошові кошти є одним з основних засобів розрахунку між організаціями, підприємствами і установами. Безготівкові грошові кошти дають можливість скоротити кількість готівкових грошових коштів, що знаходяться в обігу в країні і визначають частку ризику при розрахунках покупців з постачальниками.

Поняття "безготівкових розрахунків" розглянуто в Інструкції про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті, згідно з якою безготівкові розрахунки — це перерахування певної суми коштів з рахунків платників на рахунки отримувачів коштів, а також ці розрахунки проводяться банками на підставі розрахункових документів на паперових носіях чи в паперовому вигляді [1].

Важливою умовою для проведення безготівкових грошових коштів являється наявність коштів рахунку у банку у платника та отримувача.

У сучасних умовах ринкової економіки існують такі основні проблеми для розвитку і організації системи безготівкових грошових коштів на підприємствах України:

— оптимізація і систематизація форм безготівкових грошових коштів та їх організації;

— знаходження нових механізмів організації безготівкових грошових коштів, які в подальшому сприяли б подоланню кризових явищ;

— використання безготівкових розрахунків при умовах здійснення безготівкових грошових коштів у господарському обороті та досконалої їх організації;

— прискорення та інтенсифікація грошових коштів.

Організація безготівкових грошових коштів повинно слугувати нормальному обігу безготівкових грошових коштів і забезпечувати реалізацію продукції. В організації безготівкових грошових коштів можна виділити такі основні вимоги та принципи:

— грошові кошти власних та залучених господарських суб'єктів підлягають обов'язковому зберіганню на поточних і інших рахунках в установах банків;

— безготівкові розрахунки за товарно-матеріальні цінності проводяться з постачальниками після надання послуг, з використанням попередньої оплати;

— підприємства та організації самостійно обирають форму розрахунку;

— платежі здійснюються тільки в межах наявних коштів при наданні банківського кредиту або на рахунках платника;

— безготівкові грошові кошти, списуються з рахунка підприємства за розпорядженням власника.

У разі не дотримання перелічених принципів, це може спричинити платіжну кризу.

Особливістю організації безготівкових грошових коштів в Україні є застосування спеціальної форми, яка використовується для здійснення самого платежу, а саме:

— у безготівкових грошових коштах існує три учасника: платник, одержувач і банк, у якому здійснюються розрахунки у формі запису по рахунках платника та одержувача;

— учасники безготівкових розрахунків являються в кредитних відносинах з банком.

— перерахуванні кошти, що належать одному учасникові розрахунків, здійснюються шляхом записів на їхніх рахунках, у результаті чого провадиться кредитна операція, вчинена за допомогою коштів, таким чином оборот готівки замінюється кредитною операцією [8].

Організація та розвиток безготівкових грошових коштів є вагомим передумовою для стабільного розвитку економіки держави, тому для цього необхідно сформувати ефективний механізм здійснення безготівкових грошових коштів між різними господарючими суб'єктами.

У сучасних умовах застосовують різні форми безготівкових грошових коштів [9].

У цілому існують різні форми безготівкових розрахунків, проте найчастіше застосовуються такі основні форми як:

- платіжне доручення;
- розрахунковий чек;
- платіжна вимога-доручення;
- акредитив;
- векселі;
- платіжна вимога.

Між суб'єктами народно-господарської діяльності найпоширенішими є розрахунки платіжними дорученнями, що використовуються в розрахунках за платежами товарного і нетоварного характеру.

Форми безготівкових грошових коштів мають свої переваги та недоліки. Розрахунки платіжними дорученнями, достатньо прості, зручні та забезпечують швидке здійснення платежу. Основний їх недолік поля-

гає в тому, що вони не гарантують платіж постачальнику. Для подолання даного недоліку в банківській практиці використовуються розрахунки акцептованими банком платіжними дорученнями.

Значну роль у практиці передачі боргів відіграють векселі у випадку простроченої кредиторської заборгованості, погашенні остаточної частини заборгованості за розрахунками під час заліку взаємозаборгованості. Ця форма безготівкових розрахунків може забезпечити значно доцільнішу систему боротьби з заборгованістю. Також вексель застосовується в міжнародних кредитних відносинах, тому потрібно налагодити механізм функціонування вексельного обігу, основою якого є сучасні міжнародні вексельні права.

Найновіша та не найпоширеніша форма розрахунків є розрахунки платіжними вимогами-дорученнями. За допомогою таких розрахунків здійснюють закріплення договірної дисципліни, що дозволить ширше впровадити акцепт матеріальних цінностей. Проте вони потребують вдосконалення шляхом збільшення відповідальності платника та прискорення документообігу [3].

Розповсюджена форма розрахунків у сучасному ринковій економіці в Україні являється акредитивна форма розрахунків. Це найбільш безпечна та надійна форма розрахунків, при якій доля відповідності лягає на банки. Дана форма розрахунків найбільш вигідна саме для постачальника, ніж для покупця, бо останній несе видатки по відкриттю акредитиву, також, сума, на яку відкритий акредитив, вилучається з обороту до виплати по ньому, для підприємства такі дії є негативними.

Правильність обрання форми безготівкових грошових коштів впливатиме на точність та достовірність оцінки фінансової діяльності підприємства, своєчасне отримання коштів, виконання плану та правильність створення відповідних фондів.

Класифікувати безготівкові грошові кошти підприємства можна за:

1) видами господарських операцій:

— товарні (за виконані роботи чи надані послуги);

— нетоварні (із бюджетом, кредитними установами);

2) місцезнаходженням банківських установ, що обслуговують дані розрахунки:

- місцеві;
- міжміські;
- міжнародні;

3) фактом здійснення оплати:
— попередня оплата продукції, товарів, робіт чи послуг;

— оплата після реалізації продукції;

4) умовою оплати угоди:

— акцептні;

— безакцептні;

5) джерелами походження грошових коштів, що застосовуються для розрахунків існують грошові розрахунки:

— власними коштами підприємства;

— за рахунок кредитів та інших позичених коштів;

— за кошти клієнта.

Існуючі проблеми подальшим розвитком організації безготівкових грошових коштів на підприємствах України потребують вирішення, для цього потрібно внести коригування до існуючих нормативних документів та законів, виправити всі суперечності та неточності, щоб закони і нормативні документи не протирічили одне одному. Важливим аспектом є внесення змін до діяльності банків у сфері безготівкових грошових коштів, важливо примусити банківські установи на законодавчому рівні організувати безготівкові розрахунки, таким чином, щоб стимулювати людей до того, щоб вони використовували даний тип розрахунків. Обов'язково потрібно створити спеціальні умови для того, щоб заохотити торговців встановлювати термінали. Створення державного фонду допомоги також є необхідною умовою для тих підприємців, хто має бажання встановити у власній торговельній точці обладнання, щоб здійснювати безготівкових розрахунків. Перш за все потрібно провести заходи з організації електронної торгівлі в Україні, основою яких повинна стати розробка та формування правової бази з проведення торговельних операцій з використанням мережі Інтернет. Тому що, використання безготівкових грошових коштів через інтернет мрже забезпечити заощадження часу та коштів та призвести до пришвидшення обороту коштів.

Вирішити проблеми, пов'язані з організацією безготівкових грошових коштів на підприємствах України, можна за допомогою шляхів удосконалення безготівкових розрахунків [2].

Одним із найважливіших шляхів удосконалення організації безготівкових грошових коштів є побудова Єдиної національної системи банківських карток, така система повинна сприяти збільшенню обсягів безготів-

кових грошових коштів в Україні та акумулюванню фінансових ресурсів по всій території України. Створення ефективною системи безготівкових розрахунків має принципове значення для з'ясування організаційно-правової бази, а також правових положень, які б регулювали систему грошових коштів і максимально сприяли прискоренню обороту грошових коштів.

Розрахункові відносини між суб'єктами підприємницької діяльності в Україні досить важливі, тому що економіка в цілому перебуває у фазі становлення, саме тому потрібно зараз створити правильні основи безготівкових грошових коштів, вибрати основні шляхи їх розвитку так привести у відповідність до нових умов розвитку правову базу [7].

Основні шляхи удосконалення та вирішення проблем розвитку безготівкових грошових коштів є:

— збільшення довіри з боку населення до банківської системи, що була втрачена через фінансово-економічну кризу;

— запровадження страхування ризиків власників платіжних карток від несанкціонованого втручання та непередбаченого використання [4].

ВИСНОВКИ

Згідно з Інструкцією про безготівкові розрахунки, безготівкові розрахунки — перерахування певної суми коштів з рахунків платників на рахунки одержувачів коштів, а також перерахування банками за дорученням підприємств та фізичних осіб коштів, унесених ними готівкою в касу банку, на рахунки одержувачів коштів [1].

Проблеми та недоліки обліку безготівкових грошових коштів на підприємствах України є досить актуальним питанням, тому що саме достовірність інформації і оперативність обліку впливає на фінансову діяльність підприємства в цілому. Саме тому існує необхідність розробки методики дослідження безготівкових грошових коштів та підвищення наукової обґрунтованості. Визначення проблем організації безготівкових грошових коштів, дає можливість систематизувати та знайти найбільш доцільні шляхи вдосконалення організації безготівкових розрахунків. У такому разі використання на підприємствах в комплексі всіх запропонованих заходів щодо шляхів удосконалення організації безготівкових грошових коштів на підприємстві дасть можливість перевес-

ти всі розрахунки підприємства у безготівкову форму. Велика кількість підходів свідчить про розвиток безготівкових грошових коштів в Україні.

Функціонування економіки залежить від загальної системи розрахунків між суб'єктами господарської діяльності в Україні, тому безготівкові розрахунки займають вагоме місце в забезпеченні надійності і своєчасності платежів.

Система та організація безготівкових грошових коштів є основною складовою загальної національної грошової системи України. Нормалізація даної системи сприятиме встановленню органічного зв'язку з ринковим середовищем та формування нормальних ринкових відносин між суб'єктами господарювання, для цього необхідно знати відмінності між даними системами. До основних відмінностей системи безготівкових розрахунків можна віднести: вимоги до організації безготівкових розрахунків; принципи організації безготівкових грошових коштів; розрахункові документи; форми розрахунків; новітній механізм контролю за даними розрахунками. Оскільки безготівкові розрахунки мають важливе значення у здійсненні народно-господарського обороту, потрібний контроль за станом розрахунків, законністю проведення грошових операцій, правильним оформленням розрахункових документів та вчасністю їх проходження [5].

Література:

1. Інструкція про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті // Бухгалтерія. — 2008. — № 14. — С. 28—51/
2. Інструкція про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті: Постанова Правління Національного банку України від 21 січня 2004 р. № 22 // Вісник Національного банку України. — 2006. — № 9. — С. 45—75.
3. Порядок організації безготівкових розрахунків в Україні [Електронний ресурс]. — Режим доступу: ebk.net.ua/Book/FPPravo/21-26/11254.htm
4. Правила Національної системи масових електронних платежів: Постанова Правління Національного банку України від 10 грудня 2004 р. № 620 // Вісник Національного банку України. — 2006. — № 9. — С. 36—45.
5. Журков А.А./ Національна система масових електронних платежів НБУ в 2010 р. /

А.А. Журков // тезис доповіді. — № 3. — 2011. С. 31—33

6. Новак І., Гончаренко Л. Система термінових показників — новий етап розвитку електронних банківських розрахунків // Вісник НБУ. — 2010. — № 9. — С. 44—49.

7. Савченко А., Кравець В. Розвиток платіжної системи України за десятиріччя // Вісник НБУ. — 2001. — № 5. — С. 10—12.

8. Віднійчук-Вірван Л.А. Платіжні системи: навчальний посібник. — Львів: "Магнолія плюс", 2007. — 190 с.

9. Види безготівкових розрахунків [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://radnuk.info/komentar/chky/chky-knuga5/chky-knuga5-pozd3/168-gk-glava74/2833--1088---.html>

References:

1. National Bank of Ukraine (2008), "Description of non-cash payments in local currency in Ukraine", Accounting, vol. 14, pp. 28—51.
 2. National Bank of Ukraine (2016), "Description of non-cash payments in Ukraine in local currency by the National Bank of Ukraine of 21 January 2004", Proceedings of the National Bank of Ukraine, vol. 9, pp. 45—75.
 3. Orliuk, O. P. (2003), "The order of cashless payments in Ukraine", Finansove pravo [Finance law], Yurinkom Inter, Kyiv, Ukraine.
 4. National Bank of Ukraine (2006), "Resolution The rules of the National System of Mass Electronic Payments of 10 December 2004", Proceedings of the National Bank of Ukraine, vol. 9, pp. 36 — 45.
 5. Zhurkov, A.A. (2010), "National System of Mass Electronic Payments NBU", Proceedings of the National Bank of Ukraine, vol. 3, pp. 31—33.
 6. Novak, I. and Goncharenko, L. (2010), "Emergency system performance — a new stage in the development of electronic banking payments", Bulletin of the NBU, vol. 9, pp. 44—49.
 7. Savchenko, A. and Kravets, V. (2011), "Payment system development for decades Ukraine" Bulletin of the NBU, vol. 5, pp. 10—12.
 8. Vidniychuk-Virvan, L.A. (2007), Platizhni systemy [Payment: Textbook], "Magnolia Plus", Lviv, Ukraine.
 9. Scientific-practical commentary to the Civil Code of Ukraine (2012), "Types of non-cash payments", available at: <http://radnuk.info/komentar/chky/chky-knuga5/chky-knuga5-pozd3/168-gk-glava74/2833--1088---.html> (Accessed 20 April 2016).
- Стаття надійшла до редакції 22.04.2016 р.*